

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького**
Кафедра філософії та педагогіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету
ветеринарної гігієни, екології та права

Пелень Р.А.

« 25 » 06 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІОЛОГІЯ ТА СОЦІОЛОГІЯ СПОРТУ

(код і назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти

Перший (бакалаврський)

(назва освітнього рівня)

галузь знань

01 «Освіта / Педагогіка»

(назва галузі знань)

спеціальність

017 «Фізична культура і спорт»

(назва спеціальності)

освітня програма

«Фізична культура і спорт»

(назва)

вид дисципліни

вибіркова

(обов'язкова / за вибором)

Робоча програма навчальної дисципліни «Соціологія та соціологія спорту»
для студентів першого (бакалаврського) рівня освіти
спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»
за освітньою програмою «Фізична культура і спорт»

Укладачі: асистент О.Б. Тарнавська

Робоча програма розглянута та схвалена на засіданні кафедри філософії та педагогіки
протокол № 13 від « 16 » червня 2021 року

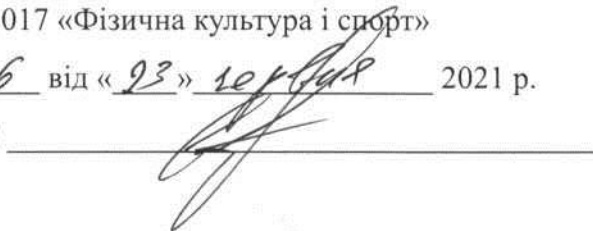
завідувач кафедри філософії та педагогіки

проф. Смолінська О.Є.

Погоджено навчально-методичною комісією
спеціальності 017 «Фізична культура і спорт»
протокол № 6 від « 23 » лютого 2021 р.

Голова НМКС

Схвалено рішенням навчально-методичної ради факультету ветеринарної гігієни, екології та
права протокол № 8 від « 24 » 06 2021 р.

Голова НМРФ

Ухвалено вченою радою факультету ветеринарної гігієни, екології та права
протокол № 3 від « 25 » 06 2021 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Всього годин	
	Денна форма здобуття освіти	Заочна форма здобуття освіти
Кількість кредитів/годин	4.0/120	
Усього годин аудиторної роботи	14	
в т.ч.:		
• лекційні заняття, год.	6	
• практичні заняття, год.		
• лабораторні заняття, год.		
семинарські заняття, год.	8	
Усього годин самостійної роботи	106	
Форма контролю	залік	

Примітка.

Частка аудиторного навчального часу студента у відсотковому вимірі:

для денної форми здобуття освіти – 11,6%

2. ПРЕДМЕТ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Предмет, мета вивчення навчальної дисципліни

Предметом вивчення навчальної дисципліни - це сукупність властивостей, зв'язків і відносин, об'єднаних назвою "соціальні". Спеціальна соціологічна теорія спорту, яка ґрунтується на загальній теорії соціологічної науки. Велике значення мають і результати конкретних соціологічних досліджень, які сприяють виробленню адекватних стратегій розвитку та функціонування спорту в сучасній Україні.

Мета навчальної дисципліни – оволодіння студентами певною сумою знань про соціальні системні явища, про функціонування соціальних інститутів, про реальний стан тенденції суспільних відносин. Особлива увага звернена на соціологічні аспекти спортивної діяльності.

Здобуті знання з «Соціологія та соціологія спорту» є основою для вивчення таких навчальних дисциплін: «Психологія»

2.2. Завдання навчальної дисципліни (ЗК, СК(ФК))

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування у здобувачів вищої освіти необхідних компетентностей:

– **загальні компетентності:**

- ✓ Набуття гнучкого мислення, відкритість до застосування знань з теорії фізичного виховання та компетентностей у широкому діапазоні можливих місць роботи та у повсякденному житті. (ЗК 4.)
- ✓ Здатність до ефективного комунікування та до представлення складної комплексної інформації використовуючи інформаційно-комунікаційні технології та відповідні термінології. (ЗК 8.)
- ✓ Здатність до формування світогляду та аналізу розвитку людського буття, суспільства і природи; до інтерпретації історичного розвитку українського суспільства. (ЗК 9.)

- ✓ Дотримання етичних принципів як з погляду професійної толерантності, так і з погляду розуміння можливого впливу удосконалення системи фізичного виховання на соціальну сферу. (ЗК 14.)
- **спеціальні (фахові) компетентності:**
  - ✓ Здатність розуміти та використовувати методи обробки статистичних даних у фізичному вихованні. (ФК 4.)
  - ✓ Здатність організовувати експерименти, а також систематизувати, аналізувати описувати та критично оцінювати експериментальні дані. (ФК 5.)

2.3. Програмні результати навчання (ПРН)

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен бути здатним продемонструвати такі результати навчання:

- ✓ Здатність формувати систему знань про фізичну культуру і спорт в процесі фізичного виховання. (ПРН 1.)
- ✓ Уміння володіти культурою мовлення, засобами невербального спілкування (міміка, жести, тощо) і використовувати їх в процесі фізичного виховання. (ПРН 9.)

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3.1. Розподіл навчальних занять за розділами дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма здобуття освіти (ДФЗО)						заочна форма здобуття освіти (ЗФЗО)					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с. р.		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Суспільство як соціальна система	24	2	2	-	-	20						
Тема 2. Особистість у системі соціальних зв'язків	24	2	2	-	-	20						
Тема 3. Соціологічна інтерпретація поняття «спорт»	24	2	2	-	-	20						
Тема 4. Спорт як елемент загальнолюдської культури	22		2	-	-	20						
Інші види самостійної роботи	26					26						
Усього годин	120	6	8	-	-	106						

3.2. Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФЗО	ЗФЗО
1.	Тема 1. Особистість у системі соціальних зв'язків Зміст дефініцій "людина", "індивід", "особистість", "індивідуальність". Основні функції психіки. Свідомість, її характеристика та функції. Свідоме та несвідоме в психічній діяльності людини. Особистість у когнітивній та гуманістичній психології. Гендерні теорії особистості.	2	
2.	Тема 2. Соціальна структура і соціальна стратифікація суспільства Суспільство як соціальна система. Ієрархія у суспільстві та її чинники. Страта, клас, група. Еліта, середній клас, робочий клас та андерклас.	2	
3.	Тема 3. Соціологічна інтерпретація поняття «спорт». Основні поняття курсу: «спорт» і «фізична культура», їх співвідношення та зміст на сучасному етапі розвитку українського суспільства і спорту. Етимологічні корені поняття «спорт» і його сучасне значення. Рівні соціологічного аналізу.	2	
4.	Тема 4. Спорт як елемент загальнолюдської культури. Взаємозв'язок понять «суспільство», «культура», «соціокультурна система», «еволюція», «спорт». Етапи соціокультурної еволюції спорту.		
ВСЬОГО		6	

3.3. Практичні (лабораторні, семінарські) заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФЗО	ЗФЗО
1.	Тема 1. Особистість у системі соціальних зв'язків Стадії розвитку психіки. Теорії особистості З. Фрейда, У. Джеймса, Е. Берна, П. Сорокіна. Теорії особистості та їх використання в управлінській практиці: Психоаналіз, Поведінкова школа (біхевіоризм), Еріх Фром, Карен Хорні.	2	
2.	Тема 2. Соціальна структура і соціальна стратифікація суспільства. Критерії виокремлення класів і страт. Сучасні підходи до соціальної структури суспільства. Первинні і вторинні, цільові, умовні, корпоративні групи. Соціальна еліта. Натовп, маси, публіка.	2	
3.	Тема 3. Соціологічна інтерпретація поняття «спорт». Роль теоретичних парадигм соціології в розумінні феномена спорту, наукової інтерпретації цього поняття. Аналіз спорту на основі рівнів соціального аналізу Дж. Рітцера. Об'єктивне і суб'єктивне, макро- і мікрорівні спорту.	2	
4.	Тема 4. Спорт як елемент загальнолюдської культури. Виникнення спорту. Основні тенденції розвитку спорту в постіндустріальній цивілізації. Міжнародний спорт як глобальний соціальний феномен. Сучасні напрямки розвитку спортивно-оздоровчої індустрії. Принципи Фейр Плей. «Надспортивні» моральні норми.	2	
ВСЬОГО		32	

3.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Тема 1. Особистість у системі соціальних зв'язків. Розуміння емоцій та почуттів. Класифікація емоцій та почуттів. Експресивний компонент емоційного реагування. Характеристика різних видів емоційного реагування. Теорії емоцій. Когнітивні теорії мотивації. Поняття і теорія когнітивного дисонансу Л. Фестінгера.	24	
2.	Тема 2. Соціальна структура і соціальна стратифікація суспільства. Суспільство і природа. Методологічні принципи вивчення соціальної структури суспільства. Основні елементи соціальної структури: їх характерні риси і тенденції розвитку. Соціальна мобільність: горизонтальна та вертикальна, низхідна та висхідна. Соціальні ліфти. Соціальний статус і соціальна роль особистості. Загальне поняття про соціальну структуру суспільства.	24	
3.	Тема 3. Соціологічна інтерпретація поняття «спорт». Місце спорту в системі загальнокультурних цінностей. Спорт як продукткультури і фактор, що впливає на її розвиток. Спорт як втілення естетичних цінностей і сфера самореалізації особистості. Спорт і людське тіло. Тілесність людини в системі загальнокультурних цінностей.	24	
4.	Тема 4. Спорт як елемент загальнолюдської культури. Спорт як гра і змагальна діяльність. Гра і змагальність як один з базових моментів процесу самоідентифікації людини. Основні форми і принципи організації змагальної взаємодії. Моральний потенціал спорту.	22	
9.	Інші види самостійної роботи	26	
ВСЬОГО		106	

4. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

З метою покращення успішності здобувачів вищої освіти та підвищення його балів за поточний контроль, протягом семестру їм можуть бути додатково надані індивідуальні завдання, що передбачають написання есе (письмова робота з індивідуальною позицією автора у вільному вигляді) на визначену тематику.

Теми есе з навчальної дисципліни «Психологія і соціологія»:

1. Етнічна толерантність в Україні.
2. Сексуальні меншини і їх статус в українському суспільстві.
3. Корупційне питання у нашому суспільстві.
4. Криза української вищої освіти.
5. Чому нас вчать випадки соціальної ізоляції?
6. Чи має місце сьогодні героїзм?
7. Вплив ЗМІ на агресивну поведінку.
8. Проблеми сексуального виховання підлітків.
9. Якість життя у сучасній Україні.
10. Вплив віртуальної культури на традиційний життєвий устрій.
11. Віртуальна культура - благо чи зло?
12. Людина радянська і людина сучасна: подібність і розбіжність.
13. Криза самоідентифікації сучасної української людини.
14. Образ сучасної жінки у ЗМІ.
15. Образ сучасного чоловіка у ЗМІ.
16. Свято як об'єкт соціологічного аналізу.
17. Реклама у сучасному суспільстві.
18. Чи існує в даний час криза жіночності.
19. Чи існує в даний час криза маскулінності.
20. Актуальність гуманізації сучасного спорту.
21. Гуманістичні освітні програми у сфері спорту як засіб нормативної корекції спортивної субкультури.
22. Олімпійські ідеали та цінності.
23. Проблема моральної легітимності допінгу в середовищі спортсменів.
24. Спорт та його аудиторія.
25. Фани і вболівальники у спорті, проблема їх асоціальної поведінки.
26. Феномен спортивного фанатизму.
27. Насильницькі дії вболівальників на трибунах.
28. Спорт і допінг.

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні (розповідь, пояснення, лекція); наочні (демонстрація, ілюстрація); практичні (лабораторна робота, практична робота, вправи). Лекції супроводжуються демонстрацією схем, таблиць за допомогою мультимедійного комплексу. У процесі навчання здійснюється опрацювання нормативної, навчальної літератури, а також періодичних видань. Для активізації навчального процесу передбачене застосування таких сучасних навчальних технологій, як робота в малих групах; семінари-дискусії; кейсметод; метод мозкового штурму; метод вільних асоціацій; метод обговорення тематичних зображень; метод «переваги та недоліки»; ділові ігри. За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний. За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Оцінювання результатів навчання студентів здійснюється проведенням поточного контролю. Поточний контроль здійснюється під час практичних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання відповідних завдань. Форми проведення поточного контролю: теоретичні (розповідь, пояснення, інтерактивна бесіда),

практичні (опрацювання ЗМІ, аналіз результатів соціологічних опитувань, обговорення прикладів проблем).

7. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Критерії оцінювання студентів денної форми здобуття освіти

Максимальна кількість балів за дисципліну “Психологія і соціологія”, яку може отримати студент протягом семестру за всі види навчальної роботи, становить 100 балів.

Семестр	ПК	СМО
1	100	100

100 максимальних семестрових балів розподіляються у семестрі у такому співвідношенні:

100 (ПК) – 100 максимальних балів з поточного контролю, які може набрати студент за семестр;

Результати поточного контролю оцінюються за чотирибальною шкалою («2», «3», «4», «5»). В кінці семестру обчислюється середнє арифметичне значення (САЗ) усіх отриманих студентом оцінок за наступним переведенням його у бали за формулою:

$$ПК = САЗ * 20$$

Критерії оцінювання за 4-ох бальною шкалою

Оцінка	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
2 (незадовільно)	Студент (студентка) розрізняє об'єкти вивчення, відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення, з допомогою викладача виконує елементарні завдання
3 (задовільно)	Студент (студентка) виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу, може повторити за зразком певну операцію, дію; здатний(а) з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило; відповідь його(її) правильна, але недостатньо осмислена. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком.
4 (добре)	Студент (студентка) правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, контролює власні навчальні дії; він (вона) застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією. Відповідь його (її) логічна, хоч і має неточності.
5 (відмінно)	Студент (студентка) має повні, міцні, глибокі, гнучкі знання, здатний(а) використовувати їх у практичній діяльності, стандартних і нестандартних ситуаціях, уміє знаходити інформацію та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації, приймати рішення.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 - 89	B	добре	
74 - 81	C		
64 - 73	D	задовільно	
60 - 63	E		
35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання студентів заочної форми здобуття освіти

8. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Бауман З. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства. К.: Києво-Могилянська академія, 2008. 112 с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія : навчальний посібник К.: Центр учбової літератури, 2007. 968 с.
3. Вебер, Макс Протестантська етика і дух капіталізму / пер. з англ. Олександр Погорілий. К.: Наш Формат, 2018. 216 с.
4. Господарство і суспільство / Макс Вебер; пер. з нім. М. Кушнір. — К.: Всесвіт, 2013. — 1112 с.
5. Гіденс Е. Соціологія. Київ: Основи, 1999. 726с.
6. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
7. Дубравська Д. М. Основи психології: Навчальний посібник. Львів:Світ, 2001. 280 с.
8. Ігри, у які грають люди. Games People Play / пер. з англ. К. Меньшикової. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. — 256 с.
9. Клименко В. В. Психологія творчості.: Навчальний посібник. К.: Центр навч. літератури, 2006. 480 с.
10. Кочубей Н. Соціокультурна діяльність. Навчальний посібник. К.: Університетська книга, 2019. 122 с.
11. Кузьменко Т. Соціологія: навч. посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2019. 320 с.
12. М'ясоїд П. А. Курс загальної психології: у 2 т. К. : Алеута, 2011. 496 с.
13. Максименко С. Д., Соловієнко В. О. Загальна психологія: навчальний посібник К. : МАУП, 2000. 256 с.
14. Райт Е. О. Підходи до класового аналізу. Перекл. Симончук О. К.: Києво-Могилянська академія, Інститут соціології НАН України, 2019. 287 с.
15. Русинка І. І. Психологія: Навчальний посібник. К. : Знання, 2007. 367 с.
16. Соціологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. В.І. Волович, М.І. Горлач, В.Г.Кремень та ін. – Київ: ЦУЛ, 2009.

17. Стан сучасного українського суспільства: цивілізаційний вимір. За наук. ред. М.О. Шульги. - Київ: Інститут соціології НАН України, 2017. 198 с.
18. Теоретики світової соціології: життя та творчий спадок. (Путівник портретною галереєю Інституту соціології НАН України); за ред. акад. НАН України, проф., д.е.н. В.Ворони. – Київ: Інститут соціології НАН України, 2015. – 301 с.
19. Циба В. Теоретичні засади соціальної психології. Системний підхід. К.: Університет "Україна", 2011. 360 с.
20. Цимбал Т. Глобальні модерності. За ред. Майк Фезерстоун, Скот Леш, Роланд Робертсон. К: Ніка-Центр, 2008. 400 с.
21. Черниш Н. Соціологія. К.: Знання, 2009. 468 с.

Рекомендована

1. Чижова, О. М. Сучасні соціологічні теорії конфліктів та шляхи досягнення консенсусу *Держава і право*. Юрид. і політ. науки. 2001. № 13. С. 498-504.
2. Штомпка П. Десять тез про статус соціології в нерівному світі. *Вісник Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка*. 2012. № 3. С.8-9.
3. Штомпка П. В центре внимания повседневная жизнь. Новый поворот в социологии. *СОЦИС*. 2009. № 8. С. 15-27
4. Урри Дж. Мобильности. Москва: Праксис. 2012. 576 с.
5. Урри Дж. Мобильность и близость. *СОЦИС*. 2013. № 2. С.3-14.
6. Кутуев П. Соціальна реальність і трансформації ХХ ст.: між концепціями та утопіями. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2012. № 3. С.68-76.
7. Смелзер Н. Проблеми соціології. Георг-Зімелівські лекції, Львів: Кальварія, 2003. – 128 с.
8. Буравой М. Социология и неравенство. *СОЦИС*. 2015. № 7. С.5-14.
9. Бурдые П. Социальное пространство: поля и практики. – М: Алетея. 2005. 288 с.
10. Валерстайн І. Модернізація: світ праху її. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2008. № 2. С.21-24.
11. Дерлуг'ян Г. Соціальна еволюція людства: західний і радянський модернізаційні досвіди. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2018. № 2. С. 165-184.
12. Танчер В. Актуальні проблеми соціологічної науки. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2014. № 2. С.180-189.
13. Черниш Н. Соціологія сьогодення: тенденції та перспективи розвитку. *Соціологія: Теорія, методи, маркетинг*. 2017. № 4. С. 5-21.
14. Ритцер Дж. Современные социологические теории. 5 изд. СПб: Питер, 2002. 688 с.
15. Лукашевич М. Соціологія: загальний курс. Київ : Каравела, 2004. 453 с.
16. Валлерстайн И. Конец знакомого мира: Социология XXI века. – Москва: Логос, 2003. 368 с.
17. Соціологія: навч. посіб. / за ред.: Макеєв С. К.: Знання, 2008. 566 с.

10. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Національна Академія наук України, ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ. URL: <https://i-soc.com.ua/>
2. Офіційний сайт соціологічної асоціації України. URL: www.sau.kiev.ua
3. офіційний сайт українського центру економічних та політичних досліджень ім. Разумкова. URL: www.useps.org
4. Сайт центру соціальних та маркетингових досліджень URL: www.socis.kiev.ua
5. Архів соціологічних даних Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. URL: www.uceps.com.ua/ukr/all/sociology
6. Офіційний сайт харківських соціологів. URL: www.sociology.kharkov.ua